

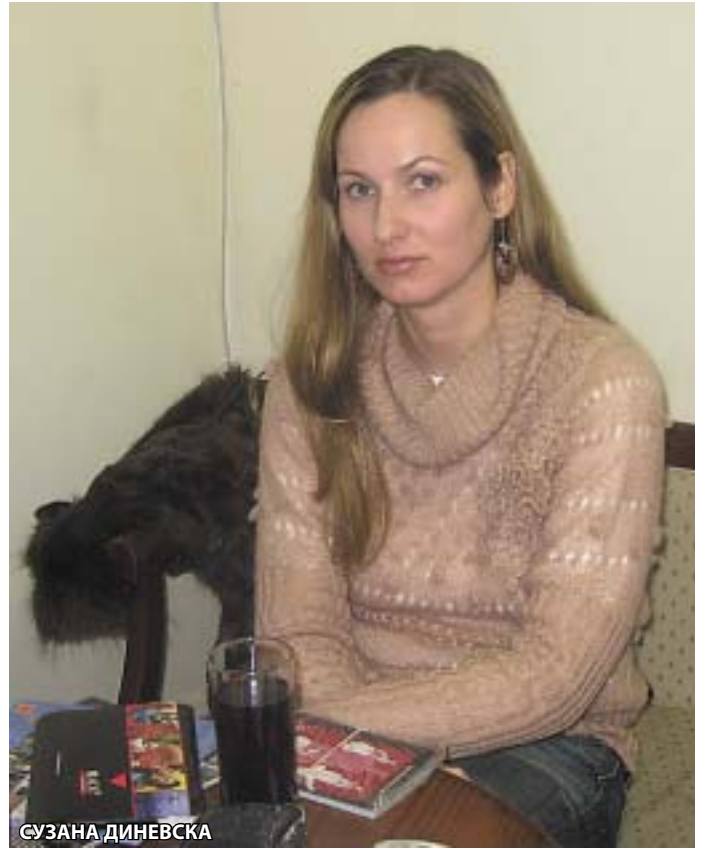

"Сакав да ја покажам емотивноста, разделбата, а фактот дека поголемиот број македонски деца никогаш не се вратиле во родните огништа е уште поголема трагедија. Политиката сакав да ја отстранам, а како автор на филмот не сакав да го наметнувам моето мислење. Сакав приказната да тече така како што тие ја преживеале и како што се сеќаваат", вели Сузана Диневска, режисерката на документарниот филм "Децата од 1948", добитник на првата награда на минатогодишниот Монреалски филмски фестивал, а прикажан и на ревиите на Филмскиот фестивал во Кан во мај годинава.

■ Пишува: Жаклина МИТЕВСКА

Темата за децата бегалци и за сè она што се случуваше за време на Граѓанската војна во Грција е вечно непроболена тема која секогаш предизвикува длабоки емоции. За време на оваа војна во Грција се случуваше вис-

1948" на младата режисерка Сузана Диневска, Македонка која повеќе од десеттина години живее во Канада. Во триесеттина минути, колку што трае филмот, некогашните деца бегалци говорат за своите животни приказни.

СУЗАНА ДИНЕВСКА

ОЖИВЕАНИТЕ СЛИКИ НА ФИЛМСКОТО ПЛАТНО ЌЕ СВЕДОЧАТ ЗА ЕГЗОДУСОТ

тинска трагедија. Илјадници деца беа отргнати од своите мајки и однесени во непозната насока, за никогаш повеќе да не се вратат во своите родни огништа. Ужасна, како што велат и живите сведоци на овој егзодус, беше глетката на колоните деца кои ги напуштаа детските игри и заминуваа...

Токму таа глетка е постојано присутна во очите на овие сега веќе возрасни луѓе, а и солзите во нивните очи се неизбежни кога ќе се проговори за судбината која ја имаа. Така беше и во Домот на АРМ, кога беше прикажана македонската проекција на документарниот филм "Децата од

СТРАДАЊЕ

"Оригиналната идеја, замислата за филмот почна пред четири години. Иако немам никакво потекло од Егејска Македонија, моите родители потекнуваат од Преспа (Брајчино и Љубијно), сепак сметам дека сум доволно зрела и дека можам да ја обработам оваа тема. Сакав да ја покажам емотивноста, разделбата, бидејќи во војна децата најмногу страдаат, а фактот дека поголемиот број македонски деца никогаш не се вратиле во родните огништа е уште поголема трагедија. Иако сум запозната со егзодусот на децата бегал-

ци, и во текот на моето образование се здобив со некои сознанија, кога почнав да ја истражувам идејата, дознав многу работи кои не сум ги знаела. Знаев дека има организиран егзодус на 28.000-35.000 деца и има многу бегалци кои не биле дел од организираната евакуација, дека децата патувале без родители и дека имале негувателки мајки... Едноставно, сакав да ги оживеам тие слики, да го вратам моментот на минатото и тој момент на евакуација да го прикажам, да направам запис. Почнав да собирам книги, да зборувам со луѓе од Егејска Македонија и да гледам филмови, репортажи кои ве-

ќе се направени и говорат за оваа трагедија. Политиката сакав да ја отстранам, зошто сепак станува збор за човекова судбина, сакав да направам филм за публика и филм за животните приказни на луѓето, затоа што не е важно дали децата се македонски, грчки или бугарски. Тоа беа мали деца, одвоени од мајка и од татко, но и од сопствените браќа и сестри, значи од една одеа во друга трагедија. Филмот почнав да го снимам пред три години на локации во Преспа, малку во Егејска Македонија, во Скопје, а тројца од децата бегалци ги снимав во Торонто. Како автор на филмот не сакав да го наметнувам моето

мислење. Сакав приказната да тече така како што тие ја преживеале и како што се сеќаваат. Ми беше многу напорно кога почнав да ја истражувам темата, тогаш сфатив колку е сложена и едно време како да се губев. Не знаев во која насока да одам, секој имаше своја приказна. Дали да се осврнам на организираната евакуација, на тоа што некој завршил во логор или, пак, на тоа што имало деца кои биле вратени за да се борат во рамките на ДАГ. Тоа е еден од ретките случаи од 1948 година до денес деца да се борат во војна. Имаше многу трогателни приказни, беше многу тешко да одлучам што ќе прикажам, сакав сè да кажам, но беше невозможно, тоа што го прикажам требаше да има континуитет и да се надврзува. Во филмот се прикажани само неколку лица и само дел од нивната приказна. Целосните приказни се образложени во мојот писмен дел од магистратурата, односно кој од нив каде е роден, каде им се бабите, дедовците. Но, едноставно филм како филм, треба да се обработи. Јас го гледав повеќе како филмско-документарен филм, но технички и финансиски не можеше сè да се прикаже, а и работев со скромна екипа," вели режисерката Диневска.

Таа објаснува дека имала неколку забелешки за тоа зошто не ги кажала причините и поводот за егзодусот, при што потенцира дека сакала да остане објективна и да не наметнува свое мислење. Едно од прашањата упатени на нејзина адреса било како Грците реагирале на овој документарец.

"Тие всушност не го гледале филмот. Си ја имаат нивната верзија на големата евакуација и трагедија. Точно е дека во домовите имало и грчки деца. Тие се вратиле во Грција, но македонските деца биле единствени кои не се вратиле. За мене беше невозможно во триесет минути да ги објаснам причините и поводот за егзодусот. Само сакав да ја лоцирам приказната, иако во писмениот дел во магистратурата објаснувам дека зборувам за Македонците од Егејска Македонија, кои по поделбата на Македонија, како малцинство останале во Гр-

ција. Сакав да кажам дека зборувам и за македонските и за грчките деца кои минале низ иста трагедија, ги разделиле, но грчките деца се вратиле. Има уште македонски деца бегалци кои живеат во Романија, Полска, во сите источноевропски земји и секој ќе каже различна приказна, но едноставно е невозможно сè да се прикаже", потенцира Диневска.

ЕНТУЗИЈАЗАМ

Како се случи филмот да учествува на Монреалскиот фестивал?

"На овој фестивал учествував и со друг филм. Иако тогаш не добив награда, за мене е голем успех еден филм да влезе на фестивал. Конкретно за 'Децата од 1948' го знаев рокот за пријавување, бев при крај со филмот, го пријавив во групата студентски филмови. Едноставно, пропозициите беа филмот да е правен на факултет

во Канада. Бев изненадена што ми ја дадоа првата награда. Тоа беа 5.000 долари, но не паричен износ, туку две недели платен престој во Кан за време на Фестивалот. Исто така, добив право на учество во програмата на 'Кодак', каде се вклучени 30 филмови кои добиле награда на други фестивали спонзорирани од 'Кодак'. Тогаш има ревија на филмови и се прикажуваа делови од филмот за време на Канскиот фестивал, покануваа луѓе - преставници од 'Кодак'. Ми беше драго што учествувам на таа ревија на првонаградени филмови. Беше воодушевувачки да се почувствува целата таа атмосфера. Иако тогаш не си во некоја конкуренција, сепак тоа ти дава енергија и ентузијазам да продолжиш натаму. Не знам дали ќе имам друга можност да одам во Кан за време на Фестивалот и дали ќе имам филм во некоја ревија или друга селекција, но драго ми е што тоа ми се случи и научив многу работи, зошто овој Фестивал е голем, се прикажуваат многу

филмови. Луѓето тука доаѓаат со години, ја чувствуваат атмосферата, проектите, црвениот килим, седиш во сала со актери, слушаш режисери, посетуваш семинари, тоа е незаборавно искуство", вели младата режисерка.

Сепак, бидејќи станува збор за Македонка која решила да се дообразува надвор од матичната земја, ја прашавме зошто ја избрала токму Канада.

"Сакав - вели таа - да студирам филмска режија, продукција или организација. Во тој период немаше многу такви отворени катедри, можеби нешто имаше за глума. Тоа беше периодот по распаѓањето на поранешна Југославија. По две-три години од нејзиното распаѓање, бидејќи не се реализираа моите идеи тука да студирам, решив да се обидам надвор. Не знам зошто ја избрав токму Канада, можеби затоа што таму имав некој пријател, роднина, зошто колку толку кога ќе одам некаде да не ми биде многу непознато. Заминав во 1993 година. На почетокот ми беше многу тешко. Но, тогаш не размислував. Кога си млад имаш повеќе храброст да ризикуваш. Тропаш по сите врати, јазикот не ти е доволно познат. Секој кој живее надвор ќе каже дека првите пет години се најтешки. Тоа е време на сериозна адаптација".

Диневска во Канада завршила Факултет за драмски студии - филмски, а потоа магистратура за уметност - филмска продукција. Три години работела на Факултетот, како асистент на професор.

Таа сака нејзиниот следен проект да биде краток игран филм, трговија со жени, но сè зависи од тоа дали ќе обезбеди финансиски средства.

За животот таму и тука, таа вели дека станува збор за различен менталитет, а за тоа дали ќе остане во Канада, потенцира дека сè зависи од работата и дека би сакала да продолжи да го работи она што го работи последните десет години.

"Ја сакам Македонија, тоа е моја земја, но Канада ми овозможила нешто што ако би останала тука не би можела да го постигнам", коментира Диневска.

